

Justitiedepartementet
Grundlagsenheten

2018 års tryck- och yttrandefrihetskommittés betänkande Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten (SOU: 2020:45)

Nyhetsbyrån Siren, Swedish Information, Research and News AB, har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får med anledning härav framföra följande. Yttrandet begränsar sig till betänkandets förslag i kapitel 11 om "Grundlagsskyddet för söktjänster".

Nyhetsbyrån Siren avstyrker kommitténs förslag

Om Nyhetsbyrån Siren

Nyhetsbyrån Siren har sedan år 2000 möjliggjort för svenska nyhetsföretag att ha en rikstäckande myndighetsbevakning. I stort sett samtliga nyhetsförmedlande svenska företag, lokal- och rikstidningar, tv, radio och internetaktörer, abonnerar på myndighetsbevakningen för att kunna upprätthålla journalistikens granskande funktioner såväl lokalt som rikstäckande.

Siren hämtar centralt in myndighetshandlingar från landets myndigheter och skickar ut dem till nyhetskunder efter geografisk belägenhet och ämne. De lokala redaktionerna har den kännedom och kompetens som krävs för att bedöma vilka av dessa handlingar som är nyhetsvärda och skall återges till medborgarna.

Med tjänsten får således den minsta och mest resurssvaga lokaltidning samma tillgång till nyhetsunderlag i form av myndighetshandlingar som berör kommunen och dess medborgare som en rikstäckande tv-kanal i Stockholm. Verksamheten är till gagn för nyhetsföretagens möjligheter att fullgöra ett demokratiskt angeläget uppdrag. Den är därmed till gagn också för medborgarna och demokratin. Sirens verksamheten har aldrig kritiserats, anmälts, fällts eller lett till att tredje man drabbats av integritetsskada. Den har därtill skapat arbete och sysselsättning i den hårt drabbade journalistbranschen.

Nyhetsbyrån Siren har idag cirka 20 anställda journalister som arbetar med att hämta in och distribuera myndighetshandlingar.

Förslagets påverkan på nyhetsförmedling i Sverige

Möjligheten att bedriva journalistisk verksamhet är ett fundament för en fungerande demokrati. För till exempel en lokaltidning inkluderar det journalistiska uppdraget att bevaka myndighetsärenden som är av relevans för invånarna som bor på orten. Att bevaka ärenden som omfattar personuppgifter om lagöverträdelser är en oavvislig del av det journalistiska uppdraget.

För att tydliggöra faran med betänkandet kan vi exemplifiera med Västerviks-Tidningen, en av Sveriges många lokala tidningar. Grundad 1834 har tidningen i snart 200 år varit den viktigaste förmedlaren av nyheter till invånarna i Västervik. Tidningens publicistiska uppgift är den klassiska lokala nyhetsförmedlarens; att förmedla lokala nyheter, att spegla verkligheten i bygden, att granska makthavare och samhällsetablissemang, att bilda opinion och erbjuda utrymme för en levande samhällsdebatt.

Av de myndigheter som sorterar under justitiedepartementet finns ingen lokalt i Västervik. Innanför kommungränsen finns ingen information att hämta om till exempel politiker som begått brott, oväntade friande domar i högre rätt, näringslivsföreträdare som bryter mot insiderlagstiftningen, fängelsedömda som anser sig ha behandlat felaktigt, poliser som utretts för brott i tjänsten, brottsdrabbade som nekas utbetalning av skadestånd av brottsoffermyndigheten, oskyldigt häktade som får ersättning för frihetsberövanden, avslagen begäran om rättshjälp eller

hur rättsmedicinalverket bedömt en gärningsman i samband med ett uppmärksammat lokalt brott. Allt exempel på företeelser som ligger inom ramarna för en lokaltidning att rapportera om.

Tingsrätten ligger i Kalmar, fyra timmars bilkörning tur och retur för att ta del av de ärenden som är relevanta för nyhetsförmedlingen. Till hovrätten i Jönköping är det fem timmars körning tur och retur. Högstarätterna, och flera andra rättsliga myndighet som till exempel Justitieombudsmannen, Justitiekanslern och Justitiedepartementet, ligger i Stockholm, sju timmars körning tur och retur. Kriminalvården finns i Norrköping och Brottsoffermyndigheten i Umeå.

Vill tidningen dessutom få veta om kommunalrådet begått ett lagbrott i samband med Almedalen på Gotland, om en skolpolitiker kört rattfull på en skolkonferens i Göteborg eller om en stor arbetsgivare dömts för ekobrott i Kiruna – då behöver Västerviks-Tidningen granska samtliga rättsärenden på rikets samtliga domstolar för att filtrera fram de ärenden som är relevanta för nyhetsförmedlingen i bygden.

Västerviks-Tidningen har, i likhet med i stort sett samtliga svenska nyhetsföretag, gett Nyhetsbyrån Siren uppdrag att sköta denna informationsinhämtning. Handlingar som har ett innehåll som berör kommuner som ingår i Västerviks-Tidningens spridningsområde skickas till tidningens redaktion. På den lokala redaktionen finns kompetens och kunskap om vad som är nyhetsvärt. Urval och nyhetsvärdering kan bara göras lokalt med kännedom om bygden och utifrån detta skriver tidningens reportrar artiklar för publiceringar.

Västerviks-Tidningen har en ansvarig utgivare, som förhåller sig till såväl den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga lagstiftningen som det press- och medieetiska systemet. Det betyder att den information som Västerviks-Tidningen erhåller från Siren, i likhet med all annan information, hanteras med försiktighet och inte publiceras i detaljer utan med noggrant beaktande av risker för eventuell publicitetsskada. Västerviks-Tidningen har få klagomål på sin publicistiska gärning.

Västerviks-Tidningen har en handfull reportrar och tanken på att en tidning idag på egen hand skulle mäktas med att på egen hand upprätta en så omfattande informationsinhämtning för att kunna fullgöra sitt journalistiska uppdrag saknar verklighetsförankring. Bara en centraliserad inhämtning av handlingar i kombination med lokalt urval och nyhetsvärdering kan skapa de kostnads fördelar som i sig är en förutsättning för mediernas möjlighet att idag alls ha en heltäckande rättslig bevakning.

Sammanfattning

Mediegrundlagskommitténs samlade intryck var att verksamheten i databaser med utgivningsbevis i allt väsentligt bedrevs på ett seriöst och ansvarsfullt sätt. Det fanns dock ett antal databaser som utgjorde rena söktjänster som innebar risk för enskilda att lida skada av att sådan information sprids till allmänheten. Det är dessa som betänkandet syftar till att stävja. Föreslagen metod tar däremot inte sikte på specifikt sökbara databaser utan på publicering av lagöverträdelser. Det är inte ett ändamålsenligt förslag. Det är som att jaga småvilt i tättbebyggt område med kryssningsmissiler. Det föreligger en betydande risk att skada betydande demokratiska funktioner och värden.

I vissa länder rådde etableringsfrihet för tidningar, medan staten beslutade om fördelning av tidningspapper, en då oombärlig förutsättning för tidningsproduktion. Analogt kan man säga att kommitténs förslag – möjligen – möjliggör för svenska nyhetsförmedlare att i svårprognostiserad och rättsosäker omfattning rapportera till medborgarna om till exempel korrupta politiker och andra rättsärenden medan de praktiska förutsättningarna för att nyhetsförmedlarna ska få kännedom om sådana förhållanden riskerar att strypas.

Förslaget riskerar att i praktiken innebära en omfattande och reell begränsning av yttrandefriheten. Det är inte förenligt med försiktighetsprincipen. Nyhetsbyrån Siren kan därför inte tillstyrka kommitténs förslag.

Nyhetsbyrån Siren
Matti Larsson, vd